

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації

Н.П. ЛЕЩІЙ

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання
самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Теоретичні та методичні основи виховання
дітей з особливими освітніми потребами»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти ОПП: Спеціальна освіта (Логопедія)**

Одеса – 2025

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 2 від 28 лютого 2025 року).

Лещій Н. П. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теоретичні та методичні основи виховання дітей з особливими освітніми потребами» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія). Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 50 с.

Рецензенти:

- Пахомова Н. Г. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- Літовченко О. В. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи.....	7
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	43
Критерії оцінювання.....	44
Рекомендована література.....	48

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 4 Змістових модулів – 2	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
		Мова навчання: українська	
	Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)	Рік навчання:	
		3	3
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: <i>есе</i>	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Семестр:	
Загальна кількість годин: 120 год.		6-й	6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,7 самостійної роботи студента – 5,3	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	26 год.	6 год.
		Практичні	
		30 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		54 год.	100 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10 год.
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання 47% : 53%

для заочної форми навчання – 8% : 92%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Теоретичні та методичні основи виховання дітей з особливими освітніми потребами» займає важливе місце серед нормативних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх логопедів, так як вона сприяє розвитку умінь і навичок, необхідних сучасному фахівцю для роботи в закладах спеціальної та інклюзивної освіти.

Мета навчальної дисципліни «Теоретичні та методичні основи виховання дітей з особливими освітніми потребами»: надання здобувачам вищої освіти системи знань з теорії і методики виховання дітей з особливими освітніми потребами та навчання прийомів і умінь відбору необхідних форм, методів організації виховного процесу, який би задовольняв особливі освітні потреби дітей; практичне оволодіння спеціальними освітніми і фаховими техніками керівництва процесом виховання дітей з особливими освітніми потребами; формування професійно-педагогічної позиції, потреби у самовдосконаленні.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- специфіку предмета, його роль у системі спеціальної педагогіки, а також про становлення та розвиток інклюзивної освіти в історії зарубіжної та вітчизняної педагогіки;

- теоретичні і методологічні основи виховання дітей з особливими освітніми потребами;

- сучасні методи діагностики психічного і фізичного розвитку й індивідуально-типологічних відмінностей дітей з особливими освітніми потребами;

- теоретичні основи сучасних педагогічних систем та технологій виховання дітей з особливими освітніми потребами;

- напрями виховання дітей з ООП, їх сутність, мету, завдання, методи, принципи і форми;

- особливості виховання і соціалізації дітей з особливими освітніми потребами та специфіку виховання дітей з ООП в сім'ї;

- умови психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти;

- сутність процесів адаптації та модифікації освітнього середовища, дидактичного матеріалу для забезпечення ефективного виховного процесу дітей з ООП.

уміти:

- застосовувати сучасні педагогічні системи та інноваційні технології в вихованні дітей з ООП;

- володіти методиками вивчення особистісних характеристик дітей з ООП та виховання свідомого ставлення дітей з ООП до власної поведінки і довколишніх;

- застосовувати на практиці методи емоційного стимулювання у вихованні дітей з ООП;

- визначати особливості розвитку дітей з ООП, застосовувати індивідуальний підхід у вихованні дітей з ООП;
- використовувати гру, як засіб виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- організовувати і планувати виховну роботу в закладі спеціальної і інклюзивної освіти.

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Практичне заняття № 1 (2 години)

Теоретичні і методологічні засади виховання дітей з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Становлення і розвиток системи виховання, як цілеспрямованої система формування особистості.
2. Мета, принципи, методи та засоби виховного впливу.
3. Методологія, зміст і мета виховання в закладах спеціальної та інклюзивної освіти.

Завдання:

1. Визначити стилі і системи виховання.
2. Проаналізувати етапи реалізації виховного процесу.
3. Розкрити принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість.

Короткі теоретичні відомості

Стилi виховання – це способи, за допомогою яких дорослі впливають на поведінку, розвиток і формування особистості дитини.

Системи виховання – це структуровані підходи, які включають принципи, методи та організаційні форми виховного процесу.

Основні стилі виховання:

1. Авторитарний стиль та його характеристики: жорстка дисципліна, високий рівень контролю, відсутність врахування думки дитини. Часто призводить до розвитку покори, тривожності або бунтівної поведінки.

2. Демократичний стиль та його характеристики: взаємна повага, врахування думки дитини, пояснення правил і норм поведінки. Формує самостійність, відповідальність, ініціативність.

3. Ліберальний (попустливий) стиль: відсутність контролю, м'якість, дозволяння дії без обмежень. Може призвести до безвідповідальності, егоцентризму, труднощів у соціалізації.

4. Індиферентний стиль (зневажливий) – недостатня увага до потреб і виховання дитини, відсутність контролю. Може призвести до емоційної холодності, низької самооцінки, асоціальної поведінки.

Основні системи виховання:

1. Система вільного виховання (Ж.-Ж. Руссо, А. Нілл), вона ґрунтується на принципах, згідно з якими дитина має право на свободу дій і самовираження; вихователь лише допомагає, не втручаючись у розвиток.

Її мета розвиток природних здібностей, самостійності, індивідуальності. Недоліки – ризик недостатньої соціалізації та дисципліни.

2. Авторитарна система, її принципи – дисципліна, підпорядкування правилам, контроль з боку вихователя. Мета – формування слухняності, чіткого дотримання норм і правил. Недоліки – обмеження творчого розвитку, ризик пригнічення особистості.

3. Гуманістична система (В. Сухомлинський) – виховання через працю, повагу до дитини, її особистісних особливостей. Її мета всебічний розвиток особистості, формування моральних цінностей. Переваги – гармонійний розвиток дитини, акцент на соціалізацію.

4. Система інклюзивного виховання основана на принципах рівності прав, адаптації до потреб дитини, участі у спільному середовищі. Має на меті соціалізацію дітей з особливими потребами, формування толерантності у суспільстві. Веде до інтеграції дітей у суспільство, підвищення їхньої самостійності.

Вибір стилю і системи виховання залежить від багатьох чинників, включаючи індивідуальні особливості дитини, культурні традиції, педагогічні цілі. Оптимальним є поєднання елементів різних підходів з акцентом на гуманістичні цінності, розвиток індивідуальності та соціальних навичок дитини.

Виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) ґрунтується на поєднанні педагогічних, психологічних, соціологічних, медичних і корекційних підходів. Це комплексний процес, який вимагає міждисциплінарного підходу та індивідуалізації освітнього процесу для кожної дитини.

Гуманістичний підхід забезпечує визнання цінності кожної особистості, незалежно від її здібностей чи стану здоров'я. Орієнтований на створення умов для максимальної самореалізації та інтеграції дитини в суспільство.

Інклюзивна парадигма спрямована на створення рівних можливостей для дітей з ООП через інтеграцію в загальноосвітній простір. Передбачає адаптацію освітніх програм, забезпечення спеціальних ресурсів і послуг, а також формування толерантного середовища.

Корекційно-розвивальний підхід базується на ідеї про необхідність цілеспрямованої роботи з розвитку тих функцій і навичок, які є порушеними або недорозвиненими, з метою формування адаптаційних механізмів.

Методологічні засади. Індивідуалізація та диференціація. Методологія передбачає створення індивідуальних освітніх програм (ІОП), які враховують потреби, можливості, рівень розвитку, інтереси і здібності дитини.

Системність і комплексність визначається поєднанням навчальних, виховних і корекційних методів. Це включає участь педагогів, логопедів, дефектологів, психологів, соціальних працівників і медичних спеціалістів.

Партнерство з родиною – активна участь батьків у процесі виховання та навчання є необхідною умовою успішної інтеграції дітей з ООП. Співпраця включає консультації, спільне планування освітніх заходів та виконання рекомендацій спеціалістів вдома.

Активізація сенсорного та когнітивного досвіду. Для ефективного виховання важливо використовувати методи, що стимулюють всі сенсорні канали сприйняття, сприяючи пізнавальному розвитку дитини.

Метою виховання є сприяння соціальній адаптації дитини, включаючи розвиток комунікативних навичок, побутової самостійності та участі у громадському житті.

Практичні підходи: використання інтерактивних методик (рольові ігри, творчі завдання, командна робота); застосування спеціальних технологій (напр., альтернативна комунікація, логопедичні вправи); залучення до позашкільних активностей (творчість, спорт, групова терапія).

Теоретичні й методологічні засади виховання дітей з ООП акцентують на важливості індивідуалізованого та інтегрованого підходу, де ключовими елементами є гуманність, партнерство з родиною, соціалізація та розвиток адаптивних здібностей. Це сприяє не лише академічному прогресу, а й повноцінній участі дітей з ООП у житті суспільства.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні підходи до виховання дітей з ООП. Складіть порівняльну таблицю з їх основними характеристиками.

2. Дослідіть нормативно-правову базу, що регулює інклюзивну освіту в Україні (наприклад, Закон України «Про освіту», Постанова про Індивідуальні освітні програми).

3. Опрацюйте літературу щодо історичного розвитку інклюзивного навчання в Україні та світі. Напишіть короткий реферат (1-2 сторінки).

4. Розробіть приклад індивідуальної освітньої програми (ІОП) для дитини з особливими освітніми потребами (на вибір: мовленнєві порушення, затримка психічного розвитку тощо).

5. Складіть план виховного заходу, спрямованого на розвиток соціальних навичок у дітей з ООП.

Рекомендована література: [1], [2], [3], [4].

Тема 2

ВИХОВАННЯ І СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Практичне заняття № 2 (2 години)

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, її сутність та умови

Питання для обговорення:

1. Соціалізація, поняття зміст та умови реалізації в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Роль педагогічного і дитячого колективів у вихованні і соціалізації особистості.
3. Зміст поняття «поведінка», методи та засоби її корекції.

Завдання:

1. Написати аналітичну доповідь на тему «Соціалізація дитини з ООП»
2. Дібрати вправи та методичні поради корекції поведінкових відхилень в дітей з ООП.

Короткі теоретичні відомості

Соціалізація – це процес засвоєння дитиною соціальних норм, цінностей, моделей поведінки, необхідних для взаємодії у суспільстві. У контексті інклюзивної освіти соціалізація має особливе значення, адже вона спрямована на інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у колектив та суспільство.

Зміст соціалізації: оволодіння соціальними ролями (учень, друг, член родини); розвиток комунікативних навичок (вміння слухати, говорити, домовлятися); формування самосвідомості (розуміння своїх прав, обов'язків, цінностей); адаптація до соціального середовища через участь у колективній діяльності.

Умови реалізації соціалізації в інклюзивному освітньому середовищі:

1. Толерантне середовище: забезпечення взаємної поваги та розуміння між усіма учасниками освітнього процесу.
2. Індивідуальний підхід: урахування особливостей кожної дитини (фізичних, емоційних, когнітивних).
3. Педагогічна підтримка: роль учителя як фасилітатора, який сприяє взаємодії між дітьми.
4. Робота з батьками: формування позитивного ставлення до інклюзії серед родин.
5. Співпраця з фахівцями: залучення психологів, логопедів, реабілітологів для створення умов розвитку.
6. Рівність можливостей: участь у спільних заняттях, іграх, проєктах без дискримінації.

Роль педагогічного і дитячого колективів у вихованні і соціалізації особистості. Педагогічний колектив визначає загальну атмосферу в класі, створює сприятливе освітнє середовище, використовує сучасні методи і технології для адаптації дітей з ООП, виступає зразком поведінки, демонструє толерантність і повагу до різноманіття, організовує виховну

роботу, спрямовану на розвиток моральних якостей і соціальних навичок.

Дитячий колектив сприяє розвитку соціальних зв'язків, взаємодії та підтримки, формує у дитини відчуття приналежності до групи, спільноти, виступає природним середовищем для формування комунікативних умінь, допомагає дітям з ООП адаптуватися через взаємодію з однолітками.

Успішна соціалізація вимагає тісної співпраці між педагогами та дітьми: педагог виступає організатором колективної діяльності, колектив забезпечує підтримку для новачків або дітей з ООП, разом вони створюють умови для гармонійного розвитку особистості.

Поведінка – це система реакцій людини на зовнішні та внутрішні стимули, що виражається у вчинках, діях і спілкуванні. Вона може бути адекватною (відповідною до соціальних норм) або девіантною (відхиленою від норм).

Методи корекції поведінки

1. Психолого-педагогічні методи: роз'яснення та пояснення норм і правил поведінки; переконання – використання аргументів для зміни ставлення до певних дій; заохочення і покарання – акцент на позитивних або негативних наслідках поведінки; особистий приклад – демонстрація еталонної поведінки.

2. Ігрові методи: рольові ігри – моделювання ситуацій з можливістю пошуку правильних рішень; групові ігри, навчання взаємодії через колективну діяльність.

3. Когнітивно-поведінкові методи: повторення бажаної поведінки для закріплення позитивних моделей дій та аналіз ситуацій, обговорення наслідків поведінки для інших людей.

4. Корекція через творчість: малювання, ліплення, музична діяльність як спосіб висловлення емоцій; використання творчості для зниження агресивності або тривожності.

Засоби корекції поведінки: словесні (бесіди, лекції, інструкції); практичні (участь у спільних заходах, організація колективної праці); емоційні (створення позитивного настрою, підтримка дитини); технічні – використання сучасних засобів (мультимедійні ігри, програми для розвитку навичок).

Корекція поведінки дітей з ООП вимагає спеціальних методів, таких як використання візуальних підказок (піктограми, жестова мова), систематичне повторення та закріплення навичок, робота з емоційною сферою (релаксація, розвиток самоконтролю).

Успішна корекція поведінки можлива за умови врахування вікових, індивідуальних і соціальних особливостей дитини, а також тісної співпраці педагогів, психологів і батьків.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати роль дитячого колективу у соціалізації особистості, спираючись на конкретний приклад (сімейна група, клас, гурток).

2. Дослідити значення інклюзивного середовища для соціалізації дітей з ООП, запропонувавши конкретні умови для реалізації.

3. Розглянути типові проблеми поведінки у дітей різного віку та способи їх вирішення в навчальному середовищі.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [6], [12].

Тема 3

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Практичне заняття № 3 (2 години)

Сучасні педагогічні системи

Питання для обговорення:

1. Сучасні педагогічні системи та технології.
2. Новітні технології для виховання і корекції поведінкових порушень в дітей з ООП.
3. Основні види поведінкових порушень.
4. Педагогічна система М. Монтесорі, П. Петерсона, антропософські школи Р. Штейнера, «Школа успіху і радості» С. Фрейне.

Завдання:

1. Аналітична доповідь про сучасні педагогічні системи та технології.
2. Проаналізувати основні види поведінкових порушень у дітей з ООП, запропонувати засоби та методи для їх корекції.

Короткі теоретичні відомості:

Сучасні педагогічні системи базуються на особистісно орієнтованому підході, індивідуалізації навчання та інтеграції дітей з різними освітніми потребами. Вони спрямовані на розвиток життєвих компетентностей і креативного мислення.

Ключові педагогічні системи: технологія проєктного навчання, формування навичок через виконання практичних завдань (проєктів); технологія диференційованого навчання – врахування індивідуальних здібностей та інтересів учнів; інтерактивні технології – навчання через взаємодію (дискусії, групові завдання); STEM-освіта – інтеграція знань у галузях науки, техніки, інженерії та математики; інклюзивна освіта, яка передбачає адаптацію освітнього процесу для дітей з ООП.

Інструменти сучасної освіти: мультимедійні засоби (інтерактивні дошки, навчальні програми); адаптивні технології (наприклад, програми для дітей з порушеннями слуху чи зору); дистанційне навчання та гейміфікація.

Новітні технології допомагають формувати соціальні навички та коригувати поведінкові порушення через інтерактивні, практичні та терапевтичні методи.

Основні підходи: 1. Технології сенсорної інтеграції: розвиток сенсорного сприйняття через вправи з балансом, тактильні ігри. 2. АВА-терапія (прикладний аналіз поведінки): корекція поведінки через систему винагород та розробку поведінкових стратегій. 3. Підтримувальна комунікація: використання альтернативних засобів (жестова мова, піктограми). 4. Гейміфікація: застосування ігор для розвитку самоконтролю

та соціальної взаємодії. 5. Музикотерапія, арт-терапія: зниження тривожності, агресії через творчість. 6. Робототехніка та VR/AR-технології: стимулювання когнітивних і соціальних навичок у дітей з ООП. Приклади засобів: програми Proloquo2Go для невербальної комунікації; сенсорні кімнати для заспокоєння і регулювання емоційного стану.

Основні види поведінкових порушень. Поведінкові порушення проявляються як відхилення від соціальних норм у вчинках або емоційних реакціях. Емоційні порушення: тривожність, депресивність, надмірна агресія. Порушення самоконтролю: гіперактивність (СДУГ), імпульсивність. Девіантна поведінка: неповага до норм (брехливість, крадіжки); делінквентна поведінка (злочинність). Аутичні прояви: уникнення соціального контакту та стереотипна поведінка. Соціальні відхилення: залякування або булінг, відчуженість.

Причини: генетичні, біологічні (неврологічні порушення), сімейні фактори (недостатня увага, конфлікти), середовище (негативний вплив однолітків).

Методика М. Монтессорі, її основна ідея: «Допоможи мені зробити це самому». Особливості: зонування середовища (зони сенсорики, практичного життя, математики), самостійність у виборі завдань, спеціальні матеріали для навчання (цифрові планшети, рамки).

Методика П. Петерсона (Дальтон-план). Основна ідея: індивідуальний підхід до кожної дитини. Особливості: навчання за договорами: учні самостійно обирають завдання і темпи їх виконання; самоконтроль і рефлексія у навчанні.

Антропософські школи Р. Штайнера (Вальдорфська педагогіка). Основна ідея – гармонійний розвиток особистості через мистецтво, музику, рух. Особливості: немає оцінок і стандартних тестів, навчання проводиться циклічно, акцент на творчості та емоційному вихованні.

«Школа успіху і радості» С. Фрейне, основна ідея: навчання через практику та спільну діяльність. Особливості: використання реальних завдань (листування, газетні проєкти), колективна праця у класі, співпраця вчителя й учня як рівноправних партнерів.

Ці системи та підходи показують, що навчання і виховання стають ефективними, коли враховуються індивідуальні особливості дітей, їх інтереси та здібності.

Завдання для самостійної роботи

1. Описати методику М. Монтессорі, її переваги для дітей з ООП.
2. Розкрити особливості Вальдорфської педагогіки Р. Штайнера.
3. Скласти таблицю порівняння педагогічних систем С. Фрейне та П. Петерсона.
4. Визначити причини порушень поведінки у дітей різного віку.
5. Розробити огляд технологій корекції поведінкових порушень (АВА-терапія, сенсорна інтеграція, арт-терапія).

Рекомендована література: [3], [5], [6], [11].

Практичне заняття № 4 (2 години)
Місце інноваційних технологій у вихованні і корекції
поведінкових порушень в дітей з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Модульні та локальні інноваційні технології «FloorTime».
2. Технологія раннього втручання Г. Домана.
3. Технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера.
4. Арт-терапія, її види та стратегії використання.

Завдання:

1. Розробити методичні поради з використання інноваційних технологій в виховному процесі для дітей з ООП.
2. Розробити методичні поради з використання арт-терапії в виховному процесі для дітей з ООП.

Короткі теоретичні відомості:

«FloorTime» (дослівно «час на підлозі») – це методика, спрямована на розвиток емоційної взаємодії та комунікативних навичок у дітей, особливо тих, які мають особливі освітні потреби (ООП), зокрема аутизм.

Основні принципи: взаємодія через гру – педагоги або батьки «опускаються на рівень дитини», беруть участь у її грі, створюючи комфортне середовище для комунікації. Індивідуалізація – враховуються особливості кожної дитини. Створення спільної уваги, педагог допомагає дитині фокусуватися на взаємодії.

Етапи «FloorTime»: 1. Спільна увага та регуляція – залучення дитини до взаємодії. 2. Взаємна насолода грою – розширення її інтересів через спільні дії. 3. Розвиток комунікації – стимулювання діалогу через гру.

Переваги: покращує соціальні та емоційні навички, сприяє розвитку мовлення, допомагає зменшити прояви тривожності.

Метод Глена Домана спрямований на стимуляцію інтелектуального та фізичного розвитку дитини з перших місяців життя.

Основні компоненти: фізичний розвиток, спеціальні вправи для поліпшення моторики. Когнітивний розвиток, використання карток із зображеннями, словами чи цифрами для навчання читання, математики та енциклопедичних знань.

Принципи методики: навчання через короткі, інтенсивні заняття (5-10 хвилин); матеріали мають бути максимально простими і зрозумілими; постійне повторення для закріплення навичок.

Переваги: розвиває пам'ять, мислення і мовлення; допомагає дітям із затримками розвитку; формує впевненість у власних силах.

Методика Г. Альтшуллера, також відома як Теорія вирішення винахідницьких задач (ТРИЗ), спрямована на розвиток творчого мислення через навчання вирішувати проблеми.

Основні елементи: аналіз проблеми: визначення протиріч, які потрібно вирішити; винахідницькі принципи: алгоритми для створення нових ідей; творчі завдання: вправи, що вчать аналізувати та генерувати альтернативи.

Особливості технології: системний підхід до вирішення завдань; використання творчих завдань для розвитку нестандартного мислення; формування здатності адаптувати ідеї до нових умов.

Застосування у вихованні: допомагає дітям створювати власні проєкти, розвиває навички критичного та логічного мислення.

Арт-терапія – це психотерапевтичний метод, що використовує творчість для вираження емоцій, зниження стресу та покращення психологічного стану.

Види арт-терапії: 1. Малювання дозволяє візуалізувати емоції, розвивати уяву. 2. Музикотерапія сприяє релаксації, зменшенню тривожності. 3. Драматерапія рольові ігри для моделювання ситуацій. 4. Танцювальна терапія фізична активність для гармонізації емоцій. 5. Бібліотерапія робота з текстами для рефлексії та розуміння себе.

Стратегії використання арт-терапії: емоційна експресія – допомога дитині у вираженні страхів, тривог через творчість; соціалізація, групові заняття для поліпшення комунікативних навичок; корекція поведінки – використання сюжетів чи образів для зміни негативних моделей поведінки; релаксація – створення умов для заспокоєння і відновлення емоційної рівноваги.

Переваги арт-терапії: знижує рівень агресії та стресу, розвиває креативність та самооцінку, покращує емоційний інтелект і здатність до саморефлексії.

Ці методики допомагають у комплексному розвитку дитини, враховуючи її індивідуальні потреби, емоційний стан і особливості поведінки.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте теоретичні джерела про метод «FloorTime» і складіть порівняльну таблицю його переваг та недоліків у роботі з дітьми з ООП.

2. Розробіть сценарій гри за методикою «FloorTime», спрямованої на розвиток соціальних навичок у дітей дошкільного віку.

3. Опишіть ключові принципи методики Г. Домана та складіть план навчального тижня для дітей до 3 років за цією методикою.

4. Проведіть порівняльний аналіз методики Г. Домана з традиційними методами раннього розвитку.

5. Розробіть творче завдання для дітей шкільного віку за методикою ТРИЗ, яке включає пошук нестандартних рішень.

6. Складіть таблицю, де будуть описані види арт-терапії, їх цілі та цільова аудиторія (вік, особливості).

Рекомендована література: [1], [2], [9], [10].

Тема 4 **НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ, ЇХ СУТНІСТЬ, МЕТА, ЗАВДАННЯ,** **МЕТОДИ, ПРИНЦИПИ І ФОРМИ**

Практичне заняття № 5 (2 години) **Напрями виховання дітей з особливими освітніми потребами,** **особливості їх реалізації**

Питання для обговорення:

1. Громадянське виховання, основні шляхи реалізації концепції громадянського виховання в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Розумове виховання, форми організаційно-педагогічного впливу.
3. Фізичне виховання, основна сутність, його характеристика та напрями. Розвиток психомоторних функцій у процесі фізичного виховання.
4. Трудове виховання, види трудової діяльності, формування моральної готовності до праці.
5. Гендерне виховання та особливості статевого виховання дітей з ООП.

Завдання:

Підготувати презентацію на задану тему.

Короткі теоретичні відомості:

Громадянське виховання – це процес формування в особистості почуття належності до суспільства, розуміння прав та обов'язків громадянина, а також здатності брати участь у соціальних, політичних та економічних процесах країни.

Основні шляхи реалізації концепції громадянського виховання в інклюзивному середовищі:

1. Інтеграція в соціальне середовище: створення умов для повної інтеграції дітей з ООП у загальноосвітній процес, де вони отримують можливість виражати свою громадянську позицію.
2. Активні методи навчання: рольові ігри, дебати, моделювання ситуацій, що допомагають дітям зрозуміти соціальні ролі, права та обов'язки.
3. Розвиток емоційного інтелекту: навчання розпізнавати і поважати права інших, розвивати емпатію та толерантність.
4. Педагогічна підтримка і наставництво: організація діяльності, де дітям з ООП надається підтримка у формуванні громадянської активності через індивідуальні та групові завдання.
5. Соціально корисні проєкти: залучення дітей до волонтерських і громадських ініціатив.

Розумове виховання передбачає формування у дитини логічного, критичного мислення, здатності до творчої діяльності та саморозвитку. Це процес розвитку розумових здібностей через навчання, тренування пам'яті,

уваги, уяви та інтелекту.

Форми організаційно-педагогічного впливу:

1. Навчальні заняття: організація різноманітних форм занять (уроки, семінари, тренінги), що стимулюють пізнавальний інтерес і сприяють розвитку інтелектуальних здібностей.

2. Інтерактивні методи: використання проектів, дискусій, мозкових штурмів, які допомагають активізувати мислення учнів.

3. Індивідуальна робота з учнями, які потребують особливого підходу, з урахуванням їх інтелектуальних можливостей.

4. Психологічні тренінги: організація групових та індивідуальних тренінгів, спрямованих на розвиток критичного мислення, навичок прийняття рішень, самоконтролю.

Фізичне виховання – це система навчальних та виховних заходів, спрямованих на формування в дитини основних фізичних якостей, розвиток її моторики, підтримання здоров'я та фізичної підготовки.

Основні напрями фізичного виховання:

1. Формування фізичних якостей: розвиток сили, витривалості, швидкості, координації.

2. Збереження здоров'я: профілактика захворювань, формування здорового способу життя.

3. Формування навичок самообслуговування: тренування дітей до самостійного виконання простих фізичних вправ і технік.

4. Розвиток психомоторних функцій: включення вправ, що сприяють розвитку моторики, реакції, орієнтації в просторі, рівноваги та координації рухів.

Розвиток психомоторних функцій: використання фізичних вправ для розвитку вміння діяти в умовах швидких змін; тренування швидкості реакції, а також здатності дитину адекватно реагувати на змінні ситуації; розвиток сенсомоторних функцій через ігри та спеціалізовані вправи, що вимагають концентрації та координації.

Трудове виховання – це процес формування у дитини працелюбства, бажання працювати та відповідальності за результат своєї праці.

Види трудової діяльності: праця в школі – виконання домашніх завдань, участь у шкільних проєктах, виконання колективних завдань; праця в сім'ї – участь у домашньому господарстві, догляд за рослинами та тваринами; соціально корисна праця – участь у волонтерських ініціативах, допомога літнім людям або дітям.

Формування моральної готовності до праці: навчання відповідальності за виконання своїх обов'язків; допомога дітям знайти радість у праці, задоволення від досягнення результату; допомога у формуванні позитивного ставлення до праці та усвідомлення важливості кожного виду діяльності.

Гендерне виховання включає в себе формування у дітей здатності до розуміння ролей чоловіка і жінки в суспільстві, а також розпізнавання гендерних стереотипів та їх подолання.

Особливості статевого виховання дітей з ООП: врахування

особливостей кожної дитини в процесі статевого виховання, зокрема дітей з ООП; доступне та зрозуміле пояснення тем статевого розвитку, адаптоване до рівня розвитку дитини; навички самоповаги, здатність до формування здорових стосунків з однолітками і дорослими; формування позитивного ставлення до людей незалежно від їх статі, орієнтації чи соціальних ролей.

Ці напрямки виховання сприяють всебічному розвитку дитини, враховуючи її індивідуальні особливості, і є важливими складовими формування гармонійної, соціально активної особистості.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь з основними напрямками виховання дітей з ООП.
2. Вивчіть методи та стратегії, які використовуються в корекційно-розвивальному навчанні дітей з ООП. Проаналізуйте, як адаптовані програми та індивідуальні плани навчання можуть вплинути на розвиток дітей з різними порушеннями (наприклад, затримка розвитку, аутизм, порушення мовлення тощо).
3. Ознайомтесь з сучасними методами діагностики та моніторингу розвитку дітей з ООП. Як здійснюється оцінка успішності корекційно-виховних заходів?
4. Які форми організаційно-педагогічного впливу найефективніші для реалізації завдань розумового виховання дітей з ООП?
5. Як фізичне виховання впливає на розвиток психомоторних функцій дітей з ООП?
6. Які види трудової діяльності найбільше сприяють формуванню моральної готовності до праці у дітей з ООП?

Теми презентацій:

1. Індивідуалізація виховного процесу для дітей з ООП: принципи та методи.
2. Сімейне виховання дітей з ООП: роль батьків та педагогів.
3. Корекційно-розвивальна складова виховання дітей з ООП.
4. Формування комунікативних навичок у дітей з ООП у виховному процесі.
5. Морально-етичне виховання дітей з ООП у закладах освіти.
6. Позакласна діяльність як інструмент соціалізації дітей з ООП.
7. Розвиток емоційної сфери дітей з ООП: виховні завдання та методи.
8. Виховання пізнавального інтересу у дітей з ООП.
9. Планування виховної роботи з дітьми з ООП: ефективні моделі.
10. Формування самооцінки у дітей з ООП як виховне завдання.

Рекомендована література: [1], [3], [5], [6].

Тема 5 ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СІМ'Ї

Практичне заняття № 6 (2 години) Особливості та вплив сімейного виховання на становлення особистості дітей з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Поняття «сім'я», «сімейне виховання».
2. Особливості та умови виховання дитини з ООП в сім'ї.
3. Завдання і принципи взаємодії закладу спеціальної та інклюзивної освіти з сім'єю з метою вдосконалення системи виховання і соціально-адаптаційної роботи.
4. Умови спільної роботи школи і сім'ї.
5. Формування самооцінки дитини з ООП.

Завдання:

1. Запропонувати заходи взаємодії закладу спеціальної та інклюзивної освіти з сім'єю з метою вдосконалення системи виховання і соціально-адаптаційної роботи.
2. Розробити poradnik для батьків для формування адекватної самооцінки в дитини з ООП.

Короткі теоретичні відомості:

Сім'я – це соціальний інститут, основною функцією якого є підтримка і розвиток особистості через задоволення фізичних, емоційних, моральних і соціальних потреб її членів. Сім'я є основним осередком для передачі культурних і моральних цінностей, а також формування соціальних і поведінкових навичок у дітей.

Сімейне виховання – це процес розвитку особистості дитини, що відбувається в межах сімейного середовища, під впливом батьків, близьких родичів або інших осіб, які виконують роль вихователів. Завдання сімейного виховання включають розвиток емоційної сфери дитини, формування її моральних принципів, виховання відповідальності, поваги до інших людей, а також забезпечення її соціальної адаптації.

Виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у сім'ї має низку специфічних особливостей. По-перше, батьки повинні бути готові до специфічних вимог виховання таких дітей, забезпечувати індивідуальний підхід та сприяти розвитку в межах можливостей дитини.

Умови виховання включають: створення безпечного і підтримуючого середовища вдома, використання адаптованих навчальних матеріалів, активну комунікацію з педагогами та спеціалістами для розробки індивідуальних програм розвитку, постійну мотивацію дитини до досягнення результатів. Батьки повинні бути готові до постійної участі у корекційно-

розвивальній роботі, зокрема через виконання домашніх завдань, заняття за індивідуальними планами.

Завдання взаємодії між закладом освіти та сім'єю: організація спільної роботи щодо адаптації програми для дитини з ООП, надання консультацій та підтримки батькам, організація тренінгів та семінарів для батьків щодо розвитку дитини вдома.

Принципи взаємодії: відкритість і регулярність комунікації між школою та сім'єю, індивідуальний підхід до кожної дитини, поважання прав і потреб дитини з ООП, співпраця для досягнення єдиного результату, підтримка батьків у складних ситуаціях, мотивація та активна участь в процесі виховання.

Умови ефективної спільної роботи між школою і сім'єю включають: регулярні зустрічі і консультації з батьками, де обговорюються результати навчання і розвитку дитини; створення спільних планів розвитку дитини з урахуванням її потреб і можливостей; підтримка батьків у процесі виховання через навчальні семінари, психологічні консультації; підвищення рівня психологічної готовності батьків до роботи з дитиною з ООП; партнерство між педагогами і батьками для реалізації корекційних завдань.

Самооцінка дитини з ООП є важливим аспектом її особистісного розвитку, оскільки від рівня самооцінки залежить її поведінка, комунікація з іншими людьми, впевненість у своїх силах. Для формування позитивної самооцінки дитини з ООП важливо: створювати умови для успіху і підтримувати досягнення навіть на невеликих етапах; акцентувати увагу на сильних сторонах дитини, її досягненнях, а не лише на проблемах; використовувати похвалу, підтримку і мотивацію для підвищення впевненості; проводити корекційно-розвивальну роботу, щоб дитина відчувала свою значущість і здатність до досягнення цілей.

Завдання для самостійної роботи

1. Що таке «сім'я» і які її основні функції в контексті виховання дітей з ООП?
2. Як батьки можуть сприяти розвитку дитини з ООП у домашніх умовах? Назвіть ключові умови виховання таких дітей.
3. Які завдання і принципи взаємодії закладів спеціальної та інклюзивної освіти з сім'єю є найбільш важливими для успішної соціалізації дітей з ООП?
4. Які основні стратегії формування самооцінки у дітей з ООП? Чому це важливо для їхнього розвитку?
5. У чому полягає індивідуальний підхід до дітей з ООП у процесі їхнього виховання в сім'ї та навчальному закладі?
6. Які методи можна використовувати для мотивації батьків до активної участі в процесі виховання дітей з ООП?

Рекомендована література: [1], [2], [3], [10].

Практичне заняття №7 (2 години)
Психолого-педагогічний супровід сімей в яких виховуються діти з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Ефективність консультування батьків дітей з ООП.
2. Психологічна і соціальна допомога сім'ям дітей з ООП.
3. Психолого-педагогічний супровід сімей в яких виховуються діти з ООП.
4. Тьюторство та побудова персональної освітньої стратегії.

Завдання:

1. Розробити план консультації для батьків, які виховують дитину з ООП.
2. Провести рольову гру «Виховна траєкторія для дитини з РАС».

Короткі теоретичні відомості:

Консультування батьків дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим аспектом підтримки не лише самих дітей, але й їхніх родин. Ефективність консультування визначається кількома факторами: індивідуальний підхід до кожної сім'ї, враховуючи унікальні потреби дитини та особливості родинної ситуації; інформаційна підтримка, коли батьки отримують корисні знання про особливості розвитку дитини з ООП, стратегії навчання, корекційно-розвивальні програми; психологічна підтримка, що допомагає знизити стрес і тривогу батьків, а також сприяє розвитку впевненості у своїх силах у процесі виховання дитини; технічні та методичні рекомендації для розвитку навичок у батьків щодо роботи з дитиною вдома, виконання корекційних вправ і застосування спеціальних методик.

Консультування є важливим для формування партнерства між сім'єю і освітнім закладом, що допомагає забезпечити гармонійний розвиток дитини з ООП.

Психологічна та соціальна допомога сім'ям дітей з ООП включає комплекс заходів, що допомагають батькам і родинам адаптуватися до особливостей виховання таких дітей: психологічна допомога передбачає проведення індивідуальних та групових консультацій, психологічних тренінгів і занять, що допомагають батькам зрозуміти потреби їхніх дітей, а також зменшити емоційну напругу та стрес; соціальна допомога включає надання інформації про соціальні пільги, підтримку на державному та місцевому рівнях, допомогу у взаємодії з іншими сім'ями в аналогічних ситуаціях, а також створення підтримуючих мереж для батьків.

Завдяки такій допомозі сім'ї мають можливість краще адаптуватися до викликів, що виникають у процесі виховання дітей з ООП, і забезпечити їм належні умови для розвитку.

Психолого-педагогічний супровід є комплексною допомогою, що

поєднує психологічну підтримку та педагогічну корекцію для сімей, в яких виховуються діти з особливими освітніми потребами: психологічна підтримка включає консультації, тренінги для батьків, а також допомогу в адаптації до специфічних потреб дитини, розвиток стресостійкості у батьків; педагогічний супровід передбачає навчання батьків ефективним педагогічним методам для роботи з дитиною, корекційно-розвивальні методики, а також допомогу у створенні адаптованих планів розвитку дитини в домашніх умовах.

Мета супроводу – забезпечити цілісну підтримку родини, щоб вона могла успішно справлятися з вихованням та навчанням дитини, сприяти її соціальній адаптації і розвитку.

Тьюторство – це індивідуалізований підхід до підтримки дітей з ООП, який здійснюється через особистого наставника (тьютора). Тьютор проводить діагностику потреб дитини, визначає її сильні та слабкі сторони, а також розробляє персональну освітню стратегію. Стратегія побудови освіти включає адаптацію навчального процесу до можливостей дитини, створення індивідуального плану розвитку, визначення методів і підходів, які будуть найбільш ефективними для цієї дитини. Тьютор також забезпечує підтримку на кожному етапі навчання, допомагаючи дитині з ООП подолати труднощі в навчанні, соціалізації та взаємодії з однолітками.

Тьютор допомагає дитині не лише здобути знання, але й адаптуватися до соціуму, розвивати її соціальні навички і знижувати рівень стресу, пов'язаний з навчальним процесом.

Завдання для самостійної роботи

1. Що таке консультування батьків дітей з ООП і які його основні цілі?
2. Як психолого-педагогічний супровід може допомогти сім'ям у вихованні дітей з ООП?
3. Яка роль тьюторства в процесі навчання дітей з ООП і як побудувати персональну освітню стратегію для таких дітей?
4. Як тьютор може взаємодіяти з батьками для забезпечення кращих результатів у навчанні дитини з ООП?
5. Підготуйте план консультації для батьків дитини з ООП, який включатиме основні питання, що повинні бути обговорені, і способи підтримки.
6. Розробіть тренінг для батьків дітей з ООП, що включатиме стратегії підтримки емоційного благополуччя батьків і покращення взаємодії з дитиною вдома.

Рекомендована література: [2], [3], [4], [5], [6].

Тема 6

МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Практичне заняття №8 (2 години)

Методики вивчення особистісних характеристик дітей з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Методи психологічної діагностики та їх поєднання зі спеціальною та інклюзивною методикою виховної роботи.
2. Мотиваційна сфера дитини з ООП.
3. Навчальна мотивація та шляхи її стимулювання в дітей з ООП.
4. Компоненти світогляду.
5. Співвідношення психологічних механізмів морального виховання з механізмами формування свідомості дітей у закладах спеціальної та інклюзивної освіти.

Завдання:

1. Дібрати методи діагностики мотиваційної сфери дитини з ООП
2. Розробити план заходів активізації мотивації дитини до виховання моральних якостей.

Короткі теоретичні відомості:

Психологічна діагностика є важливим інструментом для виявлення індивідуальних особливостей розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП). Основні методи психологічної діагностики включають:

Тестування (наприклад, використання стандартних тестів на інтелектуальний розвиток, когнітивні здібності або особистісні характеристики).

Спостереження за поведінкою дитини у різних ситуаціях, що дозволяє оцінити її соціальні навички, емоційний стан, рівень адаптації.

Інтерв'ю з батьками, вчителями, вихователями, що дає цінну інформацію про поведінку та розвиток дитини в звичних умовах.

Проективні методи (наприклад, малюнки, розповіді, що допомагають з'ясувати внутрішні переживання дитини).

Поєднання цих методів з методиками спеціальної та інклюзивної виховної роботи дозволяє створити індивідуальний план роботи з дитиною. Важливо, щоб психологічна діагностика була адаптована до особливостей дитини з ООП і враховувала специфіку її розвитку, а виховні методики сприяли розвитку її соціальних, емоційних і пізнавальних здібностей.

Мотиваційна сфера дитини з ООП формується під впливом різних факторів, включаючи фізичний, емоційний, соціальний і когнітивний розвиток. У дітей з ООП мотивація може проявлятися через: емоційну

реакцію на навчання, що може бути позитивною або негативною в залежності від досвіду дитини; потребу в успіху, яка є важливим стимулом для навчання і розвитку; залежність від соціальних зв'язків (наприклад, мотивація до навчання може бути підсилена через взаємодію з однолітками або підтримку з боку дорослих).

Мотивація у таких дітей може бути низькою через труднощі в адаптації до нових умов, емоційну нестабільність або соціальну ізоляцію. Зрозуміння цієї мотиваційної сфери дозволяє вибудовувати ефективні стратегії роботи з дитиною, що сприяють розвитку її інтересів і бажання до навчання.

Навчальна мотивація у дітей з ООП має особливості, пов'язані з індивідуальними можливостями та обмеженнями. Для стимулювання навчальної мотивації можна застосовувати такі методи: використання позитивного підкріплення (похвала, нагороди, схвалення за досягнення); індивідуалізація освітнього процесу, що дозволяє адаптувати завдання під рівень розвитку дитини і її інтереси; мотиваційні ігри та діяльність, які заохочують дітей до участі в навчанні через інтерактивні та практичні методи; встановлення чітких і досяжних цілей для дітей, що дозволяє їм бачити свої досягнення і відчувати успіх. Створення позитивного навчального середовища і розуміння індивідуальних потреб дитини сприяє підвищенню її мотивації до навчання.

Світогляд дитини з ООП, як і у здорової дитини, включає кілька ключових компонентів: пізнавальний компонент – знання, уявлення і переконання дитини про навколишній світ, які формуються в процесі навчання та взаємодії з оточенням; емоційно-оцінний компонент – це емоційне ставлення до певних явищ, подій, людей, що виникає в результаті досвіду і взаємодії з ними; моральний компонент – розуміння етичних норм і соціальних цінностей, здатність до самостійного оцінювання своїх вчинків і вчинків інших; вольовий компонент – здатність до самоконтролю, самодисципліни і досягнення поставлених цілей. Формування світогляду у дітей з ООП вимагає індивідуального підходу і корекційної роботи, оскільки у таких дітей можуть бути особливості в пізнавальних і моральних процесах.

Моральне виховання дітей з ООП в закладах спеціальної та інклюзивної освіти є важливим етапом у формуванні їхнього світогляду і свідомості. Психологічні механізми морального виховання включають: розвиток емоційної сфери (сформованість почуття емпатії, розуміння емоцій інших); когнітивний розвиток, що включає осмислення моральних норм та оцінок, здатність до саморегуляції; соціальну взаємодію, у процесі якої дитина вчиться моральним цінностям через взаємодію з іншими людьми.

Механізми формування свідомості включають такі фактори, як самопізнання, взаємодія з оточенням і соціальні ролі. У дітей з ООП ці механізми можуть бути дещо сповільнені або ускладнені, тому важливо застосовувати індивідуалізовані підходи для морального виховання. Співвідношення цих механізмів вимагає комплексного підходу, що поєднує психологічну підтримку, корекційно-виховну роботу та активну соціалізацію

дитини в суспільстві.

Завдання для самостійної роботи

1. Які основні методи психологічної діагностики використовуються при роботі з дітьми з ООП і як вони поєднуються з методиками спеціальної та інклюзивної освіти?
2. Як мотиваційна сфера дитини з ООП впливає на її навчання та соціалізацію?
3. Які компоненти світогляду є важливими для формування особистості дитини з ООП?
4. Яким чином психологічні механізми морального виховання взаємодіють з механізмами формування свідомості дітей у закладах спеціальної та інклюзивної освіти?
5. Як світогляд дітей з ООП може змінюватися під впливом освітнього процесу та соціалізації?
6. Описати основні методи психологічної діагностики, які застосовуються до дітей з ООП, та запропонувати їх поєднання зі спеціальними та інклюзивними методиками виховної роботи.
7. Розробити вправи та завдання для дітей з ООП, що допомагають формувати моральні норми та етичні переконання.

Рекомендована література: [1], [4], [7] [10], [11].

Практичне заняття № 9 (2 години)

Методи й програми визначення вихованості школярів з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Методи й програми визначення вихованості школярів з ООП.
2. Індивідуальний і диференційований підхід до дітей з ООП залежно від психофізичних особливостей, структури порушення й стадії розвитку колективу.

Завдання:

Створити презентацію на задану тему.

Короткі теоретичні відомості:

Визначення вихованості школярів з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим етапом корекційно-розвивального процесу. Існують різні методи та програми для оцінки вихованості, які враховують специфіку дітей з ООП. Основні підходи: психологічне тестування, спостереження, інтерв'ю та опитування, діагностичні програми.

Використовуються стандартизовані тести для оцінки рівня розвитку особистості, моральних норм і соціальних навичок. Це можуть бути тести на

емоційну зрілість, здатність до соціальної адаптації, самоконтроль, здатність до співпереживання, а також на рівень моральних уявлень.

Психологи та педагоги проводять спостереження за поведінкою дитини в різних ситуаціях — в класі, на перервах, під час виконання завдань і в колективі. Це дозволяє оцінити рівень соціальної адаптації, взаємодії з однолітками, здатність до співпраці та розвитку емоційного інтелекту.

Розмови з батьками, вчителями, а також самооцінка дитини через спеціально розроблені анкети допомагають виявити, наскільки дитина усвідомлює свої соціальні ролі, моральні обов'язки, а також її ставлення до різних етичних ситуацій.

Існують спеціалізовані програми, спрямовані на визначення рівня вихованості школярів з ООП, які включають оцінку емоційного розвитку, соціальних навичок, моральних уявлень та самосвідомості. Це можуть бути програми на основі принципів розвитку соціальної адаптації або моделі цінностей.

Програми визначення вихованості можуть включати адаптовані методи для дітей з різними порушеннями розвитку (інтелектуальними, сенсорними, мовними тощо) і враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

Індивідуальний і диференційований підхід до дітей з ООП залежно від психофізичних особливостей, структури порушення й стадії розвитку колективу передбачає орієнтацію на конкретні психофізичні особливості дитини з ООП. Він включає: адаптацію навчального процесу до рівня розвитку і потреб дитини, враховуючи її інтелектуальні та емоційні особливості, здатність до навчання і соціалізації; індивідуальне планування роботи з дитиною, включаючи спеціальні вправи для розвитку певних навичок (наприклад, мовних, моторних, когнітивних). Це може бути як індивідуальне навчання, так і індивідуальні завдання у межах загальної групи; психолого-педагогічний супровід: діагностика розвитку дитини, корекція її поведінки та емоційного стану, враховуючи індивідуальні труднощі, що виникають у процесі соціалізації або навчання.

Диференційований підхід враховує різні психофізичні порушення у дітей з ООП та застосовує специфічні методи навчання та виховання, адаптуючи їх до структури порушення (наприклад, для дітей з порушеннями слуху, зору, інтелектуальними порушеннями).

Для дітей з легкими порушеннями інтелекту можуть застосовуватися методи з більшою кількістю практичних завдань і ігор, що дозволяють стимулювати пізнавальну діяльність і розвиток. Для дітей з серйознішими порушеннями розвитку (наприклад, з аутизмом чи значними інтелектуальними порушеннями) використовується спеціалізована методика, що включає розвиток соціальних навичок, емоційної регуляції і базових моторних навичок через індивідуальні корекційні заняття.

Корекція мовленнєвих порушень — для дітей із проблемами в мовленнєвому розвитку застосовуються спеціальні програми корекційного навчання, які стимулюють розвиток мови і соціальної комунікації.

Стадія розвитку колективу також враховується, оскільки для дітей з

ООП важливо, щоб колектив у класі чи групі був підтримувальним, терпимим і сприяв розвитку соціальних навичок. На різних стадіях розвитку колективу можуть застосовуватися різні стратегії: на початкових етапах важливо створити середовище підтримки і взаємодопомоги; пізніше, коли дитина починає краще адаптуватися, використовуються більш складні методи групової роботи, спрямовані на розвиток колективної взаємодії, співпраці, емоційного інтелекту.

Індивідуальний і диференційований підхід сприяє формуванню умов для максимального розвитку потенціалу кожної дитини, враховуючи її психофізичні можливості та потреби.

Завдання для самостійної роботи

1. Які основні методи і програми використовуються для визначення вихованості школярів з ООП? Як вони адаптуються до специфічних потреб дітей з різними порушеннями?

2. Як індивідуальний підхід до дітей з ООП враховує психофізичні особливості кожної дитини, і які конкретні стратегії застосовуються для дітей з різними типами порушень?

3. Які особливості розвитку колективу у класах з дітьми з ООП необхідно враховувати при впровадженні диференційованого підходу до навчання та виховання?

4. Розробіть програму для оцінки рівня вихованості учнів з ООП, що включає застосування різних методів психологічної діагностики (тестування, спостереження, інтерв'ю) для дітей з різними типами порушень.

5. Опишіть, як застосування диференційованого підходу допомагає дітям з ООП (наприклад, із порушеннями слуху або зору) адаптуватися до освітнього процесу та інтегруватися в колектив.

Теми презентацій:

1. Дібрати методики й програми визначення вихованості школярів з ООП.
2. Розробити індивідуалізовані рекомендації для дитини з ООП відповідно до її психофізичних особливостей і структури порушення.
3. Роль педагогічного моніторингу у вихованні дітей з ООП.
4. Педагогічні методи і прийоми у роботі з дітьми з ООП.
5. Комплексний підхід до визначення вихованості школярів з ООП.

Рекомендована література: [1], [5], [6], [9], [14].

Тема 7

МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ДОВКОЛИШНІХ

Практичне заняття №10 (2 години)

Методика виховання свідомого ставлення до власної поведінки та довколишніх

Питання для обговорення:

1. Поняття «свідомість», «свідоме ставлення», «свідома поведінка», методи формування свідомості в дітей з ООП.
2. Переконання й навіювання, умови активного оволодіння учнями соціальними знаннями і досвідом.
3. Практичні завдання переконання, система методів переконання й специфіка їх застосування в спеціалізованому освітньому середовищі.
4. Інформаційний метод (розповідь, бесіда, власний приклад, перегляд кінофільмів, відео виховного змісту, читання книг тощо).
5. Виховання пізнавального інтересу до інформації.

Завдання:

Підготувати презентацію на задану тему

Короткі теоретичні відомості:

Свідомість – це здатність людини усвідомлювати своє існування, навколишній світ, свої думки та дії, а також розуміти наслідки своїх вчинків. У дітей з ООП (особливими освітніми потребами) процес формування свідомості може мати специфіку через різні порушення розвитку, тому в такому контексті цей процес потребує адаптації.

Свідоме ставлення – це усвідомлення дитиною своїх вчинків, емоцій, мотивів і наслідків своїх дій. Це включає в себе розуміння соціальних норм, етичних принципів і здатність діяти відповідно до них.

Свідома поведінка – це коли дитина з ООП, базуючись на своїй свідомості та розумінні, свідомо контролює свої вчинки та взаємодіє з іншими людьми в суспільстві. Свідома поведінка передбачає, що дитина здатна оцінювати наслідки своїх дій, виконувати соціально прийнятні вчинки і орієнтуватися на моральні принципи.

Методи формування свідомості в дітей з ООП:

Інтерактивні методи – використання ігор, рольових ситуацій і тренінгів, де дитина може практикувати свідоме ставлення до своїх вчинків, а також усвідомлювати наслідки цих вчинків для інших людей.

Розвиток емоційної свідомості – навчання дітей з ООП розпізнавати свої емоції та емоції інших, що сприяє розвитку свідомості і контролю за своєю поведінкою.

Соціально-психологічні методи – через бесіди, розмови на морально-етичні теми та приклади з реального життя можна формувати у дітей з ООП

правильне ставлення до норм і правил поведінки.

Переконання – це психологічний процес, за допомогою якого впливають на свідомість дитини, змінюючи її думки, ставлення або переконання на основі логіки та аргументів. Для дітей з ООП переконання має бути адаптованим, враховуючи інтелектуальні, емоційні та соціальні особливості дитини.

Навіювання – це метод впливу, за якого через повторення або підсвідоме сприйняття дитина починає приймати певні уявлення або ідеї. Навіювання може бути ефективним для корекції поведінки дітей з ООП, але має використовуватися обережно, щоб не створити залежності або неправильних переконань.

Умови активного оволодіння учнями соціальними знаннями і досвідом: інтерактивна взаємодія – діти повинні мати можливість активно взаємодіяти з іншими учнями, виконувати соціальні ролі, обговорювати соціальні ситуації; приклади з реального життя – учням треба наводити конкретні приклади того, як знання про соціальні правила застосовуються в реальному житті, а також демонструвати позитивні моделі поведінки через відео, історії та ігри; активне залучення до навчального процесу – через практичні завдання, соціальні проекти та спільну діяльність діти активно опановують соціальні знання і досвід; практичні завдання переконання включають ситуаційні ігри, де учні з ООП вирішують певну задачу, виходячи з моральних і етичних норм. Завдання можуть бути спрямовані на формування соціальних і моральних переконань (наприклад, завдання на толерантність, повагу до інших).

Система методів переконання включає: логічне, чітке і зрозуміле пояснення дій і вчинків, щоб дитина могла зрозуміти, чому саме так має діяти в тій чи іншій ситуації; позитивне підкріплення, коли дитина отримує підтримку і похвалу за правильні вчинки, це зміцнює переконання в правильності її поведінки; використання прикладів, рольових ігор та спостережень за поведінкою дорослих чи однолітків. Для дітей з ООП важливо застосовувати індивідуалізовані методи переконання, враховуючи їх рівень розвитку і здатність до засвоєння складних понять; спільна діяльність і спостереження за позитивними моделями поведінки важливі для зміцнення переконань дітей.

Інформаційний метод включає використання різноманітних джерел інформації для навчання і виховання дітей з ООП. Цей метод сприяє розвитку у дітей знань, соціальних навичок та ціннісних орієнтацій. Ось кілька елементів інформаційного методу: розповідь, бесіда, власний приклад, перегляд кінофільмів і відео виховного змісту, читання книг.

Вчитель або вихователь розповідає дітям цікаві історії, які містять моральні уроки або соціальні знання. Це може бути як класична розповідь, так і адаптовані історії з повсякденного життя. Важливо проводити бесіди з дітьми з ООП для обговорення соціальних норм, моральних принципів і важливих життєвих тем. Бесіда допомагає дітям краще розуміти інформацію, задавати питання і виражати власні думки. Дорослий має демонструвати приклади правильних вчинків, ставлення до інших людей, моральних принципів через свою поведінку. Власний приклад є важливим для формування в дітей правильних соціальних уявлень.

Використання відео може допомогти дітям з ООП краще уявити собі ситуації з реального життя, а також сприяти розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок. Читання книг з моральними уроками або соціальними темами є важливим елементом у формуванні у дітей правильних переконань, моральних принципів і соціальних навичок.

Виховання пізнавального інтересу до інформації у дітей з ООП є важливим аспектом їх розвитку, оскільки воно сприяє формуванню активної пізнавальної діяльності та допомагає дітям краще адаптуватися до соціальних і освітніх умов. Враховуючи особливості психофізичного розвитку дітей з ООП, необхідно застосовувати індивідуальний підхід, що дозволяє адаптувати матеріал до їхніх можливостей і потреб. Це допомагає зберегти інтерес до навчання і забезпечує ефективне засвоєння знань. Ігрові методи, візуальні матеріали (картинки, діаграми, моделі) дозволяють залучити дитину до пізнавальної діяльності, роблячи процес навчання більш цікавим і зрозумілим. Створення ситуацій, які поступово підвищують складність завдань, стимулює дитину до подолання нових труднощів і забезпечує розвиток пізнавальної активності. Заохочення до активної участі, запитання, дискусії і вправи, що сприяють роздумам і висловленню власних ідей, допомагають розвивати пізнавальний інтерес у дітей. Технічні засоби (відео, інтерактивні дошки, програми) можуть стати потужним інструментом для стимулювання інтересу дітей з ООП до нової інформації, оскільки вони роблять процес навчання більш динамічним і наочним.

Завдання для самостійної роботи

1. Як поняття «свідомість», «свідоме ставлення» та «свідома поведінка» застосовуються в контексті виховання дітей з ООП?
2. Які методи формування свідомості у дітей з ООП є найбільш ефективними, і як вони адаптуються до різних порушень розвитку?
3. Як переконання і навіювання можуть бути використані для оволодіння учнями соціальними знаннями та досвідом? Які умови повинні бути створені для їх ефективного застосування?
4. Скласти план виховної роботи для учнів з ООП, спрямований на розвиток свідомого ставлення до своїх вчинків та соціальних норм. Включіть різні методи (ігри, бесіди, спостереження), які сприятимуть формуванню свідомої поведінки.
5. Розробіть сценарій виховної бесіди, де через переконання і навіювання діти з ООП мають оволодіти знаннями про важливість співпраці та взаємодії в колективі. Використовуйте приклади з реального життя або ролі, що допоможуть візуалізувати правильні соціальні стратегії.

Теми презентацій:

1. Основи формування свідомого ставлення до поведінки в дітей з ООП.
2. Методи виховання свідомого ставлення до власної поведінки.
3. Особливості виховання свідомої поведінки у дітей з ООП.
4. Роль педагога та батьків у формуванні свідомої поведінки.
5. Інструменти для виховання свідомої поведінки.

6. Вплив свідомої поведінки на соціальну адаптацію дитини з ООП.
7. Рольові ігри – засіб виховання свідомого ставлення до поведінки.
8. Типові помилки у вихованні свідомої поведінки та як їх уникнути.

Рекомендована література: [2], [4], [5], [6].

Практичне заняття №11 (2 години)
Методика проведення з дітьми з особливими освітніми
потребами етичних бесід

Питання для обговорення:

1. Методика проведення з дітьми з ООП етичних бесід.
2. Функції етичних бесід: мотиваційна, освітня, розвиваюча, виховна, переконуюча.
3. Послідовність підготовки і проведення етичної бесіди.
4. Пошуковий метод: практичні роботи в гуртках, колекціонування, збирання предметів і матеріалів.

Завдання:

1. Розробити план-конспект етичної бесіди.
2. Проаналізувати методику організації гуртків та їхній виховний вплив на дітей з ООП.

Короткі теоретичні відомості:

Етичні бесіди з дітьми з ООП (освітніми або особливими освітніми потребами) мають особливості, зумовлені потребою адаптації матеріалу та методів спілкування до їх психофізичних можливостей.

Оскільки діти з ООП можуть мати різні рівні розвитку, важливо враховувати їхні інтелектуальні, емоційні та соціальні можливості. Бесіда повинна бути адаптована відповідно до їхнього розуміння світу та здатності до сприйняття етичних норм. Візуальні засоби, такі як картинки, відео, схеми, історії, допомагають дітям краще засвоїти етичні концепти та цінності. Створення довірливої атмосфери, в якій дитина може висловити свої думки й переживання, є важливим аспектом для успішного проведення бесіди. Ігрові методи допомагають дітям з ООП зрозуміти етичні норми через дії, що стимулює їх до активної участі та засвоєння інформації.

Функції етичних бесід: 1. Мотиваційна – етичні бесіди мають на меті викликати у дітей бажання діяти згідно з моральними нормами. Це формує мотивацію до позитивної поведінки та соціальної взаємодії. 2. Освітня – основна мета етичних бесід — передача знань про етичні норми, правила поведінки та соціальні цінності. Це сприяє формуванню у дітей розуміння того, що таке добро, справедливість, дружба, повага. 3. Розвиваюча – бесіди стимулюють розвиток когнітивних процесів (мислення, пам'яті, уяви), емоційної сфери та соціальних навичок. Через бесіду діти вчаться розуміти емоції інших людей, розвивають емпатію. 4. Виховна – через бесіду

формуються моральні уявлення, розвивається почуття відповідальності, здатність до самоконтролю та самоповаги. 5. Переконаюча – етична бесіда повинна мотивувати дитину до змін у поведінці, переконувати її в необхідності дотримання моральних стандартів. Важливо використовувати методи аргументації та приклади з реального життя.

Послідовність підготовки і проведення етичної бесіди: 1. Підготовка: визначення мети бесіди (що хочемо досягти: формування моральних уявлень, корекція поведінки, розвиток емоційної сфери); підбір матеріалів (приклади, казки, історії, наочні посібники, відео); визначення відповідної методики, що враховує вікові та індивідуальні особливості дитини. 2. Проведення бесіди: початок з відкритого питання або ситуації, яка привертає увагу дитини; викладення основної теми за допомогою зрозумілих та цікавих прикладів; інтерактивне залучення дитини до обговорення (питання, діалоги, обговорення ситуацій); використання практичних завдань або рольових ігор для демонстрації моральних норм. 3. Завершення: підсумок обговореного матеріалу; оцінка засвоєного матеріалу через повторення або тестування; визначення можливих труднощів і обговорення шляхів їх подолання.

Пошуковий метод є важливим інструментом для розвитку пізнавальної активності дітей з ООП. Він сприяє формуванню навичок дослідження та самостійної роботи.

Практичні роботи в гуртках – діти з ООП можуть активно залучатися до практичних занять у гуртках (мистецтва, рукоділля, науки), де вони мають змогу розвивати свої інтереси, навички і соціальні взаємодії.

Колекціонування – в процесі збирання предметів (наприклад, природних матеріалів, книг, марок) діти можуть не тільки розвивати пізнавальні здібності, а й навчатися організації власної діяльності, систематизації.

Збирання предметів і матеріалів – цей метод допомагає дітям з ООП поглибити знання про навколишній світ, взаємодіяти з оточенням, робити відкриття й працювати з інформацією.

Ці підходи також мають терапевтичний ефект і стимулюють інтерес до навколишнього, що сприяє розвитку емоційної та пізнавальної сфери дитини.

Завдання для самостійної роботи

1. Які основні методи застосовуються під час проведення етичних бесід з дітьми з ООП, і чому важливо адаптувати їх до особливостей розвитку дітей?

2. Як етичні бесіди допомагають формувати у дітей з ООП моральні уявлення та соціальні навички? Наведіть приклади.

3. Яку роль відіграє пошуковий метод у розвитку пізнавальної активності дітей з ООП? Як він допомагає залучити дітей до самостійної роботи?

4. Складіть план бесіди на тему «Чесність і довіра» для дітей з ООП. Включіть приклади, ігри або рольові завдання, що допоможуть дітям зрозуміти важливість цих цінностей.

5. Напишіть короткий звіт про функції етичних бесід і їх ефективність для дітей з ООП. Наведіть приклади використання у виховній роботі.

Рекомендована література: [1], [2], [5], [7], [11].

Тема 8

МЕТОДИ ЕМОЦІЙНОГО СТИМУЛЮВАННЯ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Практичне заняття № 12 (2 години)

Методи педагогічного стимулювання та їх особливості

Питання для обговорення:

1. Методи педагогічного стимулювання та їх особливості. 2. Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання.
3. Педагогічне стимулювання й індивідуальність дитини.
4. Метод привчання і тренування, педагогічна вимога, перспектива, громадська думка, педагогічні ситуації.

Завдання:

1. Організувати і провести тренінг «Методи педагогічного стимулювання та їх особливості в роботі з дітьми з ООП»

Короткі теоретичні відомості:

Педагогічне стимулювання – це цілеспрямоване впливання педагога на пізнавальну, емоційну та поведінкову активність учнів з метою розвитку їхніх інтелектуальних і моральних якостей.

Методи педагогічного стимулювання – підвищення мотивації учнів через винагороди у вигляді призів, грамот або інших матеріальних стимулів. Цей метод використовують для підтримки позитивної поведінки, але він потребує певної обережності, щоб не стати основним мотиватором.

Моральне заохочення – це похвала, визнання досягнень дитини в колективі, підвищення її самооцінки. Моральне заохочення може бути більш ефективним, якщо воно поєднується з індивідуальним підходом.

Позитивна мотивація – створення умов для самостійного досягнення мети, формування внутрішньої мотивації до навчання, що включає в себе інтерес, гордість за досягнуті результати.

Соціальна підтримка – це методи, що сприяють розвитку комунікативних і соціальних навичок, зокрема групова діяльність або рольові ігри.

Особливості: вибір методу стимулювання залежить від вікових особливостей дітей, рівня їхнього розвитку та типу порушення; для дітей з ООП важливо поєднувати різні методи стимулювання, враховуючи їхні індивідуальні потреби та здатності.

Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання:

Педагог має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини: її темперамент, здібності, рівень розвитку, а також тип порушення. Це дозволяє ефективно застосовувати різні методи стимулювання, що відповідають потребам дитини.

Методи стимулювання повинні бути застосовані вчасно. Надмірне заохочення або недостатня увага до досягнень дитини може вплинути на мотивацію і знизити ефективність.

Визначення чітких критеріїв для оцінки досягнень і конкретних дій стимулює дитину до досягнення визначених цілей.

Постійне застосування певних методів стимулювання забезпечує стійкість результатів. Якщо педагог змінює методи часто, це може призвести до нерозуміння дитиною своїх цілей і завдань.

Варто фокусувати увагу на успіхах, а не на помилках дитини. Це сприяє розвитку впевненості у власних силах.

Індивідуальність кожної дитини визначає, як саме вона буде сприймати і реагувати на педагогічні стимули. Педагогічне стимулювання має враховувати такі фактори:

Особливості розвитку – важливо враховувати інтелектуальний, емоційний і фізичний розвиток дитини. Метод стимулювання має відповідати її рівню розвитку та потребам.

Психологічні характеристики – темперамент, рівень емоційної стійкості, самооцінка дитини впливають на ефективність методів стимулювання. Наприклад, для дітей із низькою самооцінкою важливіше використовувати методи морального заохочення.

Способи взаємодії – вибір методу стимулювання залежить також від того, як дитина взаємодіє з педагогом і однокласниками. Наприклад, дітям з ООП може бути важливо створити умови для соціалізації через групові завдання.

Метод привчання і тренування, педагогічна вимога, перспектива, громадська думка, педагогічні ситуації

1. Метод привчання і тренування – це систематичне закріплення певних навичок через повторення. Він є ефективним для розвитку навичок самостійної роботи, дотримання правил поведінки, а також для корекції поведінки дітей з ООП. Привчання до конкретних дій і звичок відбувається через тренування, коли дитина кілька разів виконує одну й ту саму задачу, що забезпечує її автоматизацію.

2. Педагогічна вимога – вимагає чітко сформульованих і зрозумілих вимог до поведінки і досягнень учня. Педагогічна вимога повинна бути адекватною рівню розвитку дитини, забезпечуючи поступовий розвиток навичок і вмінь.

3. Перспектива – створення умов для розуміння дитиною важливості її дій у майбутньому. Важливо вказувати дитині на можливі позитивні результати її зусиль, мотивуючи досягати поставлених цілей.

4. Громадська думка – вплив соціального оточення на поведінку дитини. Використання громадської думки як стимул може бути важливим для дітей з ООП, оскільки вони часто орієнтуються на підтримку й оцінку з боку однолітків.

5. Педагогічні ситуації – це спеціально організовані умови, що сприяють стимулюванню позитивної поведінки. Педагогічні ситуації можуть

бути використані для корекції поведінки, розвитку соціальних навичок або стимулювання пізнавальної активності дитини.

Таким чином, методи педагогічного стимулювання повинні бути адаптовані до індивідуальних особливостей дитини, створюючи умови для її ефективного розвитку.

Завдання для самостійної роботи

1. Які методи педагогічного стимулювання є найбільш ефективними для дітей з ООП і чому важливо враховувати індивідуальні особливості дітей при їх застосуванні?

2. Як застосування педагогічного стимулювання може вплинути на розвиток самооцінки у дітей з ООП? Наведіть приклади.

3. Яким чином методи привчання і тренування допомагають формувати корисні звички у дітей з ООП? Які труднощі можуть виникати в процесі їх використання?

4. Як педагогічна вимога впливає на мотивацію та поведінку дітей з ООП? Як правильно сформулювати вимогу для досягнення максимального ефекту?

5. Підготуйте набір вправ для дітей з ООП, спрямованих на розвиток основних навичок самостійності (наприклад, самообслуговування, дотримання режиму дня). Оцініть ефективність цього методу.

Рекомендована література: [3], [6], [12], [13], [14].

Практичне заняття № 13 (2 години)

Емоційні і вербальні методи та засоби стимулювання

Питання для обговорення:

1. Емоційні і вербальні методи та засоби стимулювання.
2. Методи заохочення і покарання.
3. Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в роботі з дітьми з ООП.
3. Види заохочень і покарань, умови їх використання.

Завдання:

1. Проаналізувати педагогічну ситуацію застосування вербальних методів та засобів стимулювання в виховній роботі з дітьми з ООП.
2. Визначити типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в роботі з дітьми з ООП.

Короткі теоретичні відомості:

Емоційні методи стимулювання – це методи, які ґрунтуються на впливі на емоційну сферу дитини. Вони стимулюють активність, інтерес і бажання досягати результатів через позитивні або негативні емоційні реакції.

Позитивні емоції можуть бути виражені через похвалу, підтримку, схвалення, що викликає в дитині почуття радості, задоволення та впевненості у своїх силах. Це може бути аплодисменти, усмішка, привітання.

Негативні емоції зазвичай використовуються як контекст для корекції поведінки, наприклад, вираз обличчя, розчарування або обурення, що можуть сприяти тому, щоб дитина усвідомила неправильність своїх вчинків. Однак важливо не перебільшувати з негативними емоціями, щоб не знизити самооцінку дитини.

Вербальні методи стимулювання передбачають використання слів для підтримки або корекції поведінки дитини: похвала за конкретні досягнення, підкреслення важливості зусиль дитини; поради та пояснення для допомоги в усвідомленні завдань та шляху до їх виконання; стимулюючі висловлювання для підвищення впевненості та емоційної підтримки (наприклад, «Ти можеш це зробити!»).

Методи заохочення: моральні заохочення (похвала, схвалення) за досягнення або правильно виконану задачу. Це підвищує самооцінку дитини і мотивує її до подальших досягнень. Матеріальні заохочення (подарунки, грамоти) використовуються для заохочення старанності, успіхів у навчанні або поведінці.

Соціальне заохочення – це створення ситуацій, коли дитина може відчувати себе частиною колективу (наприклад, демонстрація її досягнень перед однокласниками).

Методи покарання: негативна реакція: це можуть бути такі методи, як відмова від певних благ (наприклад, не дається право на гру чи вибір завдання), вираз незадоволення чи розчарування. Обмеження прав: наприклад, відсторонення від діяльності чи групових завдань за невиконання вимог або непослух. Словесні покарання: використання тих самих вербальних методів, що і заохочення, але в контексті негативної оцінки або вимог до покращення.

Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в роботі з дітьми з ООП

Типові помилки: невідповідність між дією і заохоченням/покаранням, наприклад, застосування занадто суворого покарання за незначну помилку або, навпаки, дуже м'яке заохочення за великий успіх; нерегулярність і непослідовність, методи заохочення чи покарання мають бути застосовані послідовно, щоб дитина могла зрозуміти, що її поведінка має наслідки.

Постійне використання покарань може негативно позначатися на емоційному стані дитини, спричиняючи зниження самооцінки, тривожність чи агресію. Не можна використовувати однакові методи для всіх дітей з ООП, важливо враховувати їхній рівень розвитку, інтелектуальні особливості, характер порушень.

Основні вимоги: педагогічні впливи повинні бути зрозумілими та передбачуваними для дитини. Вона має чітко розуміти, чому її поведінка заохочується чи карається; методи стимулювання мають враховувати особливості розвитку дитини, її психоемоційний стан і здатність сприймати

певні форми заохочення чи покарання; важливо не перебільшувати з покараннями чи заохоченнями, щоб не викликати негативних емоцій або звикання до стимулів; педагог має робити акцент на досягненнях дитини, навіть маленьких, що допомагає підтримати її мотивацію.

Види заохочень і покарань, умови їх використання. Види заохочень: моральні заохочення: похвала, нагороди, підвищення самооцінки дитини; матеріальні заохочення: подарунки, додаткові можливості (наприклад, додаткові привілеї в класі); соціальні заохочення: відзначення досягнень в колективі, лідерські можливості.

Види покарань: тимчасове обмеження привілеїв (наприклад, заборона на участь в іграх або відпочинку); покарання через зниження соціального статусу (наприклад, негативне ставлення однокласників через неналежну поведінку); словесні покарання : догани, вимоги виправлення поведінки.

Умови їх використання: Заохочення повинні бути обґрунтованими та своєчасними. Вони повинні відповідати досягненням дитини і стимулювати її до подальшого розвитку. Покарання повинні бути спів вимірні з вчинком і застосовуватись лише у разі потреби. Покарання не повинні ставати регулярним інструментом, а лише використовуватися для корекції серйозних порушень. Методи заохочення і покарання мають бути застосовані в контексті індивідуальних особливостей дитини. Педагог має знати особливості розвитку і потреби кожної дитини для ефективного використання цих методів.

Завдання для самостійної роботи

1. Як заохочення можуть позитивно впливати на розвиток дітей з ООП? Які конкретні приклади заохочень можна застосовувати в роботі з такими дітьми?
2. Які типи покарань можуть бути найбільш ефективними для дітей з ООП, і як важливо правильно їх вибирати?
3. Які основні помилки можуть виникати при використанні методів заохочень і покарань в роботі з дітьми з ООП? Як їх уникнути?
4. Як застосування емоційних методів стимулювання допомагає створити позитивну атмосферу в класі для дітей з ООП? Наведіть приклади.
5. Скласти план заохочень і покарань для дитини з порушеннями поведінки або навчальної мотивації. У плані зазначити, які методи заохочення та покарання будуть використані, умови їх застосування та очікувані результати.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [5], [9].

Тема 9

ГРА, ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Практичне заняття № 14 (2 години)

Особливості розвитку ігрової діяльності в дітей з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Особливості розвитку ігрової діяльності в дітей з ООП.
2. Значення гри в корекційно-виховній роботі з дітьми з ООП.
3. Розвиток взаємодії та комунікації в грі.

Завдання:

Підготувати презентацію на задану тему.

Короткі теоретичні відомості:

Ігрова діяльність дітей з особливими освітніми потребами (ООП) має низку специфічних особливостей, що обумовлені впливом психофізичних порушень. Ці особливості стосуються як самої гри, так і взаємодії в її процесі.

У дітей з ООП можуть виникати труднощі з розумінням правил, змісту або мети гри. Наприклад, замість виконання сюжетно-рольових дій, вони зосереджуються на простих маніпуляціях предметами (складання, розбирання, перекладання). У багатьох випадках вони демонструють стереотипну поведінку, що може виглядати як одноманітне повторення дій, наприклад, розкачування машинки або перекидання кубиків. Для таких дітей важливо поступово знайомити їх із правилами і структурою гри, допомагаючи засвоювати її основні елементи.

Через слабо розвинену уяву, низький рівень когнітивної активності або сенсорні порушення, діти з ООП часто уникають творчих ігор. Їм складно придумати власний сюжет, тому вони здебільшого обмежуються іграми за зразком або копіюванням дій дорослих. Розвиток уяви та креативності потребує цілеспрямованої роботи, включаючи спонукання до участі в іграх, які передбачають творчий підхід (наприклад, малювання, конструювання чи рольові ігри).

Через проблеми з комунікацією (мовленнєві порушення, аутичні риси, страх соціальної взаємодії) діти можуть уникати контактів з однолітками або не брати участі у групових іграх. Їм важко зрозуміти необхідність чергування дій або розподілу ролей, а також підтримувати спільну тему гри. Така поведінка часто призводить до соціальної ізоляції або конфліктів із ровесниками. Для успішної інтеграції в колективні ігри важливо створювати комфортне середовище, де дитина почувається захищеною і впевненою.

Діти з ООП можуть швидко втрачати інтерес до гри, особливо якщо

вона викликає у них складнощі або не приносить очікуваного результату. В таких ситуаціях часто спостерігається дратівливість, розчарування або навіть агресія. Наприклад, при невдачах у грі дитина може почати кидати іграшки або плакати. Для запобігання цьому необхідно підбирати ігри відповідно до рівня розвитку дитини, підтримувати її мотивацію через похвалу та заохочення.

Педагогам і батькам важливо враховувати ці особливості для забезпечення ефективної участі дітей у ігровій діяльності, яка є основою їх навчання, соціалізації та розвитку.

Гра є одним із найефективніших методів корекційно-розвивальної роботи, оскільки її інтерактивний і природний характер дозволяє дітям з особливими освітніми потребами (ООП) вільно та зацікавлено освоювати нові навички й знання.

Ігри стимулюють когнітивну діяльність, покращуючи увагу, концентрацію, обробку інформації, пам'ять і творче мислення. Наприклад, настільні ігри, головоломки чи завдання на сортування предметів сприяють розвитку логічного мислення та здібностей до аналізу.

У процесі гри діти вчаться взаємодіяти з однолітками та дорослими, засвоюють важливі правила комунікації: як слухати, відповідати, домовлятися, ділитися ресурсами. Групові та парні ігри створюють умови для навчання соціальних навичок у дружньому середовищі.

Завдяки іграм діти вчаться контролювати свої емоції, долати страхи, справлятися з невдачами й отримувати задоволення від досягнень. Наприклад, сюжетно-рольові ігри дозволяють дітям пережити різні ситуації, сприяючи розвитку емпатії та емоційної стійкості.

У структурованих іграх діти практикують виконання соціальних ролей, дотримання інструкцій, співпрацю та вирішення конфліктів. Це допомагає їм засвоїти правила поведінки, які необхідні для інтеграції в суспільство.

Рухливі ігри, наприклад, спортивні естафети чи танцювальні вправи, сприяють розвитку дрібної та загальної моторики, координації, фізичної витривалості й сили. Вони також стимулюють сенсорну інтеграцію, що важливо для дітей із сенсорними порушеннями.

Застосування ігор у корекційній роботі допомагає не лише компенсувати труднощі, зумовлені психофізичними порушеннями, але й створює можливості для повноцінного розвитку, підготовки до навчання та соціального життя.

Гра відіграє важливу роль у розвитку комунікативних навичок дітей з особливими освітніми потребами (ООП), адже створює природне середовище для навчання взаємодії.

Ігрова діяльність адаптується до індивідуальних потреб дитини, враховуючи її рівень розвитку та інтереси. Прості завдання спочатку допомагають дитині зрозуміти принципи гри, а поступове ускладнення стимулює розвиток комунікативних і когнітивних навичок.

Педагог, логопед або психолог під час гри виконує функцію модератора чи партнера. Він може демонструвати правильні моделі

поведінки, фрази або реакції, надаючи дітям зрозумілі приклади для наслідування. Це сприяє розвитку навичок вербальної й невербальної комунікації.

Включення дитини в групові ігри допомагає формувати навички чергування, комунікативного обміну (запитати, відповісти, висловити думку) і розуміння емоцій інших людей. Це також сприяє розвитку емпатії, командної роботи та соціальної адаптації.

У сюжетно-рольових іграх діти виконують певні ролі, що дозволяє їм тренувати мовлення, уяву та здатність до співпереживання. Наприклад, гра в «лікаря» чи «магазин» допомагає освоїти побутові та соціальні ситуації. Для дітей з мовленнєвими порушеннями можуть використовуватись спеціальні картки, піктограми, жести, планшети з комунікативними додатками. Це дає можливість включитися в ігрову діяльність, навіть якщо вербальне спілкування обмежене.

Завдяки правильно організованій грі діти з ООП мають можливість не лише засвоювати базові комунікативні навички, а й покращувати соціальну взаємодію, формувати позитивний досвід спілкування, що сприяє їхній інтеграції в суспільство. Ігрова діяльність виступає важливим етапом інтеграції дітей з ООП у суспільство та їхньої особистісної реалізації.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть основні етапи розвитку ігрової діяльності у дітей з особливими освітніми потребами?
2. Як сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку мовлення та уяви в дітей з ООП?
3. Підготуйте порівняльний аналіз переваг і недоліків різних типів ігор (рухливі, настільні, сюжетно-рольові) для дітей з ООП.
4. Розробіть сценарій сюжетно-рольової гри для дітей із затримкою мовного розвитку, спрямованої на покращення комунікативних навичок.
5. Підберіть 3-5 прикладів ігор, які можна використовувати для розвитку взаємодії в дітей із труднощами соціальної комунікації, та обґрунтуйте їх ефективність.

Теми презентацій:

1. Особливості ігрової діяльності дітей з ООП.
2. Значення гри в корекційно-виховній роботі з дітьми з ООП.
3. Стадії розвитку ігрової діяльності в дітей з ООП.
4. Методи розвитку ігрової діяльності в дітей з ООП.
5. Інтеграція гри в корекційно-розвивальну роботу.
6. Формування комунікативних навичок через гру.
7. Спеціальні ігри для дітей з ООП.
8. Використання сюжетно-рольових ігор у роботі з дітьми з ООП.
9. Адаптація гри для дітей із різними типами порушень.
10. Гра як інструмент соціальної інтеграції дітей з ООП.

Рекомендована література: [3], [6], [8], [9], [11].

Тема 10

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 15 (2 години)

Організація і планування виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами

Питання для обговорення:

1. Планування виховної роботи, види планів (календарний, перспективний, поточний).
2. Завдання планування в закладі освіти для дітей з ООП.
3. Організація та методика проведення виховної роботи в позаурочний час.
4. Виховні форми роботи та завдання позакласної діяльності для дітей з ООП (масові, групові, індивідуальні).
5. Методика організації гуртків, секцій, художньої самодіяльності, дитячих театрів тощо.
6. Організація й методика проведення екскурсій, загальношкільних зборів і заходів, групових заходів, відвідування театрів, кінотеатрів.
7. Режим дня, його особливості для дітей з ООП, виконання режимних моментів.

Завдання:

1. Розробити перспективний план виховної роботи для дітей з ООП.
2. Визначити особливості методики проведення екскурсій, групових заходів, відвідування театрів, кінотеатрів для дітей з ООП.

Короткі теоретичні відомості:

Планування виховної роботи передбачає створення чіткої структури дій, спрямованих на формування в учнів з ООП соціально значущих навичок, цінностей та норм поведінки.

Види планів:

1. Календарний план: визначає конкретні заходи на певний період (місяць, тиждень).
2. Перспективний план: охоплює виховну роботу на тривалий період (півріччя, рік), включає стратегічні цілі та основні напрямки.
3. Поточний план: розробляється на короткі проміжки часу, деталізує конкретні завдання, відповідає перспективному плану.

Завдання планування в закладі освіти для дітей з ООП:

- адаптація виховної діяльності до психофізичних можливостей дітей;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів;
- сприяння соціальній інтеграції;
- забезпечення рівномірного розвитку в різних напрямках: емоційному, соціальному, пізнавальному, фізичному;

- врахування специфіки освітніх потреб кожної дитини.

Організація і методика проведення виховної роботи в позаурочний час. Підготовка: врахування інтересів дітей, їх фізичних можливостей і особливостей розвитку. Методика проведення: чітке визначення мети, застосування ігрових, інтерактивних методів, наочності. Оцінка ефективності: аналіз участі та зацікавленості дітей, адаптація методик за потреби.

Виховні форми роботи та завдання позакласної діяльності для дітей з ООП. Форми роботи: масові (свята, конкурси, змагання), групові (гуртки, секції), індивідуальні (проекти, консультації). Завдання: соціалізація, розвиток емоційно-вольової сфери, формування комунікативних навичок, залучення до активного дозвілля.

Методика організації гуртків, секцій, художньої самодіяльності. Етапи організації: вивчення інтересів та можливостей дітей; створення програми гуртка чи секції; проведення регулярних занять із залученням практичних завдань; результати: розвиток творчості, покращення соціальних і фізичних навичок.

Організація й методика проведення екскурсій, загальношкільних заходів. Етапи організації: планування маршруту чи теми заходу відповідно до можливостей дітей; забезпечення комфортних умов (супровід, адаптація матеріалів); обговорення вражень і закріплення отриманих знань після заходу.

Режим дня враховує потреби в структурованості, ритмічності та відпочинку для дітей з ООП. Він передбачає чіткий розподіл активностей (заняття, ігри, відпочинок); урахування часу для релаксації та відновлення; використання візуальних підказок і графіків для орієнтації.

Ефективно організоване виховання в закладах освіти для дітей з ООП сприяє їх соціальній адаптації, емоційному благополуччю та гармонійному розвитку.

Завдання для самостійної роботи

1. Що таке календарний, перспективний і поточний плани виховної роботи? У чому полягає їх відмінність?
2. Яке значення мають масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи для соціалізації дітей з ООП?
3. Як організувати екскурсію для дітей з ООП? На що слід звертати увагу?
4. Які особливості враховуються при складанні режиму дня для дітей з ООП?
5. Складіть календарний план виховної роботи для групи дітей з ООП на тиждень, включивши масові, групові та індивідуальні заходи.
6. Розробіть сценарій проведення тематичної виховної години на тему, що сприяє соціалізації дітей з ООП.
7. Проаналізуйте приклад режиму дня для дітей з ООП і запропонуйте рекомендації щодо його вдосконалення.

Рекомендована література: [1], [2], [6], [9], [11], [12], [13].

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

(есе)

1. Специфіка виховання учнів початкових класів з ООП.
2. Виховання гуманного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі.
3. Створення системи корекційно-розвивального виховання дітей з ООП в інклюзивному освітньому просторі.
4. Особливості виховання дітей з гіперактивністю та порушеннями уваги.
5. Розвиток емоційно-вольової сфери в дітей з ООП у грі.
6. Виховання пізнавального інтересу у дітей з ООП.
7. Психологічні механізми морального виховання в дітей з ООП.
8. Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень в роботі з дітьми з ООП.
9. Розвиток взаємодії та комунікації в грі дітей з ООП.
10. Виховні форми роботи та завдання позакласної діяльності для дітей з ООП.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері спеціальної та інклюзивної освіти. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну думку в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері виховання дітей з особливими освітніми потребами, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо теоретичних засад та методичного обґрунтування виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за визначеним алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні вимоги щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями та знаннями щодо організації виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами на мінімально допустимому рівні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички впровадження методів і засобів виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання екзамену.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до екзамену та проходить повторне вивчення дисципліни.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА РІЗНИМИ ВИДАМИ РОБОТИ

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	У здобувача вищої освіти є систематичні пропуски запланованих практичних занять. Теми пропущених занять – не відпрацьовані, завдання не виконані. Наявна відсутність організаційних рішень практичних завдань. У здобувача відсутні навички застосування знань у практичній діяльності, він не вміє оприлюднити матеріал та доповісти його. Не володіє навчальним матеріалом і не може його логічно викласти. Не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.
	1 бал	Здобувач повторює несуттєві частини матеріалу, демонструє поверхнєве розуміння предмету та висловлює необґрунтовані судження. Використовує необхідні знання та методологію і виконує практичні завдання із зовнішньою допомогою.
	2 бали	Знання здобувача є достатніми, він самостійно застосовує відповідний матеріал, виконує практичні завдання, аналізує та робить висновки. Відповіді повні, логічні та аргументовані, але є окремі неточності. Практичне завдання виконано з використанням необхідних знань та методичного матеріалу. Виконане завдання в цілому відповідає вимогам, хоча є незначні недоліки.
	3 бали	Здобувач має ґрунтовні знання та оперує ними при виконанні практичних завдань. Може самостійно працювати, практично використовуючи необхідні знання та методичні матеріали. Виконані завдання не містять помилок.
	4 бали	Здобувач має глибокі знання, демонструє відповідні компетентності та застосовує їх у нестандартних ситуаціях. Виступає експертом у практичних завданнях, що виконуються іншими здобувачами.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач не вміє виконувати самостійні навчальні завдання. Його знання характеризуються недостатньою обізнаністю, не вмінням працювати з першоджерелами та рекомендованою літературою, відсутністю наукового мислення.

	1 бал	Здобувач орієнтується в певних об'єктах, що вивчаються, може описати їх на елементарному рівні та пояснити деякі навчальні об'єкти; в нього наявні фрагментарні знання та уявлення з предмета вивчення; спроможний виконати прості практичні завдання.
	2 бали	Знає деякі факти з навчального матеріалу. Може висловлювати свої ідеї у простій формі. Може виконувати деякі практичні завдання самостійно або з допомогою викладача. Знає послідовність виконання завдань. Багато практичних завдань значно відхиляються від встановлених вимог і потребують коригування та систематичної підтримки з боку викладача.
	3 бали	Здобувач на високому рівні володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання та уміння у стандартних ситуаціях; самостійно і логічно доповідає і презентує фактичний і теоретичний матеріал, вміє аналізувати і узагальнювати, підтверджувати теоретичні відомості практичними прикладами; за методичними рекомендаціями самостійно виконує практичні завдання; використовує пропонувані навчально-методичний матеріал.
Тестування	0 балів	Неправильна відповідь
	1 бал	Правильна відповідь
ІНДЗ (есе)	0 балів	Завдання не виконано. Представлений текст за змістом і по формі не є есе (підміняється доповіддю, рефератом) /завдання не виконано.
	1-3 бали	Есе не відповідає вимогам щодо його написання (за обсягом, змістом і структурою), не відслідковуються логічні зв'язки, а зміст не відповідає цитованим науковими джерелами; цитування неправильно оформлені; здобувач не вміє аналізувати і узагальнювати отриману з наукових джерел інформацію, його власна думка в тексті відсутня.
	4-6 бали	Есе не відповідає вимогам за обсягом і змістом, тема не розкрита, у тексті відсутні посилання на цитований науковий матеріал, зміст не відповідає сучасним науковим знанням, відсутня внутрішня логіка тексту, присутні самостійні фрагменти, тобто текст є поєднанням власної думки та фрагментів з наукових текстів інших авторів; власна позиція автора є, але не чітко сформульована і не повністю відповідає обраній темі, або вона представлена на елементарному рівні, без аргументів та логічних висновків. Відсутні посилання на літературу.
	7-9 балів	Есе досягають необхідного обсягу, власна позиція здобувача підтверджена посиланнями на наукові джерела, але слабкий або взагалі відсутній змістовний зв'язок з цитованими науковими текстами. У тексті не має логічного обґрунтування (актуальність, мета, виклад основного матеріалу дослідження, висновки). Термінологія використовується формально. Власна думка автора недостатньо підкріплена практичними фактами. Висновки не обґрунтовані. Посилання на літературу не

		правильно оформлені, або не відповідають дійсності.
	10 балів	Есе відповідає необхідному обсягу, тема розкрита на високому професійно-науковому рівні, власна позиція здобувача подана аргументовано. Питання розкриті на теоретичному рівні та обґрунтовані, термінологія і поняття використовуються адекватно контексту есе. Здобувач доречно оперує фактами, висновки аргументовані. Посилання на літературу оформлені відповідно до вимог.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО
І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН)**

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом			
Змістовий модуль 1					
Тема 1	0–6	0–30	0–10	0–20	0–100
Тема 2	0–6				
Тема 3	0–6				
Тема 4	0–6				
Тема 5	0–6				
Змістовий модуль 2					
Тема 6	0–8	0–40			
Тема 7	0–8				
Тема 8	0–8				
Тема 9	0–8				
Тема 10	0–8				

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Войтко В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи : навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 84 с.
2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. 308 с.
3. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі: навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна». 2019. 300 с.
5. Серeda І., Савінова Н., Стельмах Н. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти : навчальний посібник. Миколаїв : Іліон, 2019. 190 с.
6. Ярмола Н., Коваль-Бардаш Л. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі: навчальний посібник. Київ: ІСПП ім. Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

Допоміжна

1. Вержиховська О. М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013. 372 с.
2. Григор'єв А.Й. Діти з особливими потребами: монографія. Київ: Слово, 2006. 208 с.
3. Димченко В. Забезпечення комфортного середовища: заняття з елементами тренінгу для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. *Психолог*. 2014. № 20. С. 51–53.
4. Карпенко С., Кобилянська Н., Краєвська К. Формування толерантності до осіб з особливими освітніми потребами як умова соціалізації. Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти : конференція. Житомир, 2018. URL: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/12/blog-post22.html>
5. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчальний посібник / укл. О.В. Гаяш. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.
6. Литвінова Г. В. Специфіка роботи тьютора в системі інклюзивної освіти. *Вісник КРАУНЦ. Гуманітарні науки*. 2016. № 2(28). С. 32-37. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-raboty-tyutora-v-sisteme-inklyuzivnogo-obrazovaniya>

7. Луценко І. Актуальні питання організації діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 4. С. 7–13.

8. Міщенко В. Сучасні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими потребами. *Дефектолог*. 2015. № 6. С. 7–8.

9. Організація індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з особливими потребами в закладі загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / За ред. О.С.Голентовської, Житомир: Полісся, 2020. 132 с.

10. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Частина І. 238 с.

11. Сімонова Т. Робота з дітьми з особливими потребами. Заняття з елементами тренінгу. *Психолог*. 2012. № 9. С. 51–54.

12. Тарапака Н.В., Кашуба Л.В. Інклюзія в дошкільлі: розвиток дітей із психофізичними вадами в умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти : навчально-методичний посібник. Кіровоград: Абетка, 2018. 140 с.

13. Туріщева Л. В. Бібліотерапія в роботі з дітьми з особливими потребами. *Дитина з особливими потребами*. 2016. № 4. С. 5–8.

14. Шинкарьова Ж. Толерантність як домінанта соціального партнерства суб'єктів діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 362–367.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua/>.

2. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>.

3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

4. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Н.П. ЛЕЩІЙ

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання
самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Теоретичні та методичні основи виховання
дітей з особливими освітніми потребами»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти ОПП: Спеціальна освіта (Логопедія)**

Авторська редакція
Виготовлено з готового оригінал-макету

Підписано до друку 28.02.2025 р. Папір офсетний. Формат 60×90/16.
Гарнітура «Times New Roman». Ум.-друк. арк. 3,4.
Тираж 300 прим. Зам. № 32.

ТОВ «Лерадрук»
Свідоцтво ДК № 2645 від 11.10.2006 р.
м. Роздільна, вул. Європейська, 44.
E-mail: leradruk@gmail.com